

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

1 Vtrum spes sit uirtus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

Deut. Hac enim est uestra sapientia, & intellectus A coram populis. Ex quo datur intelligi, q scientia, & intellectus fidelium Dei consistit in preceptis legis. Et ideo primò sunt proponenda legis precepta, & postmodum homines sunt inducendi ad eorū sciētiam, nē intellectum. Et ideo præmissa precepta non debuerunt poni inter precepta decalogi, quæ sunt prima.

AD SECUNDVM dicēdū, qd in lege ponuntur precepta pertinentia ad disciplinam: ut * dictum est. Expressus tamen p̄cipitur doctrina, quā disciplina, qd doctrina pertinet ad maiores, qui sunt sui iuris immediate sub lege existentes, quib⁹ debent dari legis precepta: disciplina autē pertinet ad minores, ad quos precepta legis per maiores dēnt peruenire.

AD TERTIVM dicēdū, qd scientia legis est adeo annexa officio sacerdotis, ut simul cum iniunctione officii intelligatur etiam & scientiæ legis iniunctio: Et ideo non oportuit specialia precepta dari de instructione sacerdotum: sed doctrina legis Dei non adeo est annexa regali officio, quia rex constituitur super populum in temporalibus. & ideo specialiter p̄cipitur, ut rex instruat de his, quæ pertinent ad legem Dei per sacerdotes.

AD QVARTVM Dicēdū, qd illud preceptum legis non est sciētelligendū, qd hō dormiendo meditetur de lege Dei, sed qd dormiens. i. uadens dormitum, de lege Dei meditetur, quia ex hoc etiam homines dormiendo ad ipsi seuntur meliora phantasmatum, secundum quod pertranscunt motus a uigilantibus ad dormientes, ut patet per * Philo. in 1. Eth. Similiter etiam mandatur, ut in actu suo aliquis meditetur de lege, non quod semper actu de lege cogitet, sed quod omnia, quæ facit, secundum legem mode retur.

Supr. quæst. decima. spiritus articulum primum.

QVAESTIO XVII.

De spe, in octo articulos diuisa.

ONSEQUENTER post fidem, considerandum est de spe. Et primò, de ipsa spe: secundò, de dono timoris: tertio, de uirtus oppositis: quarto, de preceptis ad hoc pertinentibus. Circa primum occurrit primò consideratio de ipsa spe. Secundo, de subiecto eius.

CIRCA primum quæruntur octo.

- ¶ Primo, Vtrum spes sit uirtus.
- ¶ Secundo, Vtrum obiectū eius sit beatitudo æterna.
- ¶ Tertio, Vtrum un⁹ homo possit sperare beatitudinem alterius per uirtutem spei.
- ¶ Quarto, Vtrū homo licite possit sperare in homine.
- ¶ Quinto, Vtrum spes sit uirtus theologica.
- ¶ Sexto, De distinctione eius ab aliis uirtutibus theologiceis.
- ¶ Septimo, De ordine eius ad fidem.
- ¶ Octauo, De eius ordine ad charitatem.

ARTICVLVS PRIMVS,

Vtrum spes sit uirtus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, qd spes non sit uirtus. Virtute. n. nullus male utitur, ut dicitur Aug. in lib. de libero arbi. sed spe aliquis male utitur: quia circa passionem spei contingit esse medium & extrema, sicut & circa alias passionem. ergo spes non est uirtus.

¶ 2. Præter. Nulla uirtus procedit ex meritis, quia uirtutē Deus in nobis sine nobis operatur, ut ¶ Aug. dicit: sed spes est ex gratia & meritis proueniens, ut Magister dicit 26. dist. 3. lib. Sentent. ergo spes non est uirtus.

¶ 3. Præter. Virtus est dispositio perfecti, ut dicitur in 7. ¶ Phisic. spes autē est dispositio imperfecti. scilicet eius, qui non habet id quod sperat: ergo spes non est uirtus.

SED CONTRA est, quod * Greg. in 1. Mora. dicit, quod per tres filias Iob significantur hæ tres uirtutes, fides, spes, charitas. ergo spes est uirtus.

RESPON. Dicendum, qd secundum Philo. in 2. * Ethi. Virtus uniuscuiusque rei est, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonū reddit. Oportet ergo ubique inuenitur aliquis actus hominis bonus, quod r̄ndear alicui uirtuti humanæ. In oibus autē regulatis & mensuratis bonū consideratur per hoc, qd aliquid propriā regulam attingit, sicut dicimus uestē esse bonā, quæ nec excedit, nec deficit a debita mēsurā. Humanorum autē actuum, sicut supra * dictū est, duplex est mēsurā. Vna quidē proxima, & homogenea. scilicet. Alia autē suprema, & excedens. scilicet. Deus, & ob hoc oīs actus humanus attingens ad rationem, aut ad ipsum Deum, est bonus: actus autem spei, de qua nūc loquimur, attingit ad Deum. Vt n. supra * dictū est, cum de passione spei ageretur, obiectum spei est bonum futurum arduum possibile haberi. Possibile autem ē aliquid nobis dupliciter. Vno mō per nosmetipsos: alio mō per alios, ut patet in * 3. Eth. In quā tum ergo speramus aliquid ut possibile nobis per diuinum auxilium, spes nostra attingit ad ipsum Deū, cuius auxilio innititur. Et ideo patet, quod spes est uirtus, cum faciat actum hominis bonum, & debitā regulam attingentem.

AD PRIMVM ergo dicēdum, qd in passionibus accipitur medium uirtutis per hoc, qd attingitur ratio recta: & in hoc est consistit ratio uirtutis. Vnde etiā & in spe bonum uirtutis accipitur, secundum quod homo attingit sperando regulam debitam. scilicet. Deum. Et ideo spe attingente Deum, nullus potest male uti, sicut nec uirtute morali attingente rōnē: quia hoc ipsum, quod est attingere, est bonus usus uirtutis, quamuis spes, de qua nunc loquimur, nō sit passio, sed habitus mentis, ut * infra patebit.

AD II. dicendum, quod spes dicitur ex meritis prouenire, quantum ad ipsam rem expectatam, prout aliquis sperat beatitudinē se adepturū ex gratia, & meritis, uel quantum ad actum spei formatā. Ipse autem habitus spei, per quā aliquis expectat beatitudinem, non cauatur ex meritis, sed pure ex gratia.

AD III. dicendum, quod ille qui sperat, est quidē imperfectus secundum cōsiderationem ad id, quod sperat obtinere, quod nondum habet: sed est perfectus quantum ad hoc, quod iam attingit propriā regulam. scilicet. Deum, cuius auxilio innititur.

tis. quod ad rem expectatam, & hoc commune est spei formatæ, & informi: & quo ad actum, & hoc est proprium spei formatæ. Spes. n. formata & inclinatur ad sperandū ex meritis quæ hēt, & ipse etiam actus sperandi sub merito cedit, ut pote medium ordinans hominem in uitam æternam: quod de ipso habitu spei, cum coincidat cum prima gratia, dici non potest.

Super

Aug. concio ne 261. P. 1. 811. to. 8.

li. 7. Phi. ter. 17. & 18. to. 2.

li. 1. Mora. c. 33. ante med. dium. li. 3. Eth. c. 6. circa princ. to. 7.

q. 5. art. 3. ad 3.

1. 2. q. 40. ar. 1.

li. 2. cap. 3. a med. to. 5.

Ar. 5. huius q. & q. 18. ar. 1. d.

ARTICVLVS II.

¶ Super quaestione de eterna spe prima articulum secundum.

¶ *num beatitudo eterna sit obiectum proprium spei.*

3. dif. 26. q. 2. ar. 2. cor. 2. h. & ad 2. Et uir. q. 4. ar. 1. & 4. cor. 2. h.

IN ar. 2. eiusdem quaestione dubium occurrit, de qua beatitudine eterna sit hic sermo. I. de formali, an obiectiua. Quod n. sit sermo de formali, patet ex eo qd effectus diuinae uirtutis in litera dicitur uero de obiectiua, patet ex eo, qd subditur. Non enim minus aliquid a Deo sperandum est, qd ipse sit. Et huic dubio annectitur alterum, quo contextus literae in hac ratione consonat sibi ipsi, assumens quod esse debet oportet causa proportionari, & subsumens Deum pro effectu proportionato, cum effectus ratione habere non possit.

¶ Ad hoc dicitur sermo praesens est de beatitudine obiectiua, & formali: sed de beatitudine formali contingit loqui dupliciter. Primo secundum id, quod in se forma literae est. Secundum secundum quod est talis obiecti. Presens sermo est de beatitudine formali, ut est talis obiecti, id est, ut est affectio Dei. Hoc enim est principale consideratum in beatitudine hic. & sic principaliter attingitur Spes enim, ut infra patebit, principaliter est de Deo. & de beatitudine formali non est, nisi ut est ad Deum coniunctio. Et ideo principaliter est sermo hic de beatitudine obiectiua connotante formalem. Et propterea litera & effectus conueniunt. & Deum utrumque enim hic inuenitur. Nam beatitudo formalis, effectus est quidam diuinae uirtutis coniungens Deo. Vnde non subsumit Deus ut effectus, sed ut obiectum effectus, ut etiam ipsa littera uerba indicant. Et sic omnia consonant.

Ad Heb. 6. gl. ordinaria ibid. & ar. praed.

AD SECUNDVM sic procedit. Videtur, qd beatitudo eterna non sit obiectum proprium spei. Illud enim homo non sperat, quod omnem animi sui motum excedit, cum spei actus sit quidam animi motus: sed beatitudo aeterna excedit omnem humani animi motum. dicitur enim Apostolus. 1. ad Corint. 2. Quod in cor hominis non ascendit ergo beatitudo non est proprium obiectum spei.

¶ 2. Praet. Petitio est spei interpretatiua: dicitur enim in Psal. 36. Reuola Domino uiam tuam, & spera in eo, & ipse faciet: sed homo petit licite a Deo non solum beatitudinem aeternam, sed etiam bona praesentis uitae, tam spiritualia, qd temporalia, & etiam liberationem a malis, quae in beatitudine aeterna non erunt, ut patet in Oratione dominica, Matth. 6. ergo beatitudo aeterna non est proprium obiectum spei.

¶ 3. Praet. Spei obiectum est arduum: sed in comparatione ad hominem multa alia sunt ardua, quam beatitudo aeterna: ergo beatitudo aeterna non est proprium obiectum spei.

SED CONTRA est, quod Apostolus ad Hebr. 6. dicit: Habemus spem incedentem. i. incedere facientem ad interiora uelaminis. i. ad beatitudinem caelestem. ut * glo. ibidem exponit: ergo obiectum spei est beatitudo aeterna.

RESPON. Dicendum, sicut dictum est, spes, de qua loquimur, attingit Deum innitens eius auxilio ad consequendum bonum speratum. Oportet autem effectum esse causae proportionatum: & ideo bonum quod proprie & principaliter a Deo sperare debemus, est bonum infinitum quod proportionatur uirtuti Dei adiuuantis. Nam infinita uirtutis est proprium ad infinitum bonum perducere. Hoc autem bonum est uita aeterna, quae in fruitione ipsius Dei consistit. Non enim minus aliquid ab eo sperandum est, quam sit ipse, cum non sit minor eius bonitas, per quam bona creaturae communicat, quae eius essentia: & ideo proprium & principale obiectum spei est beatitudo aeterna.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd beatitudo aeterna perfecte quod in cor hominis non ascendit, ut scilicet cognosci possit ab homine uiatore, quod & qualis sit, sed solum communem rationem. s. boni perfecti cadere potest in apprehensione hominis: & hoc modo motus spei in ipsam conuoluit. Vnde & signanter Apostolus dicit, Spes

incedit usque ad interiora uelaminis: speramus, est nobis quasi adhuc uelatum. AD SECUNDVM dicendum, qd quatenus non debemus a Deo petere, nisi in ordine ad beatitudinem aeternam. Vnde & spes quatenus respicit beatitudinem aeternam, aliter respicit beatitudinem aeternam: sicut & fides principaliter respicit Deum, & secundario respicit ea, quae ordinantur, ut supra dictum est.

AD TERTIVM dicendum, quod homo ad aliquid magnum, paru uideatur contentus est eo minus: & ideo homini speranti beatitudinem, habito respectu ad ipsam spem, nihil arduum: sed habito respectu ad facultatem percipiendi est quaedam alia esse ardua, & secundum hoc potest esse spes in ordine ad principia

ARTICVLVS III.

¶ *num aliquis possit sperare alteri beatitudinem.*

AD TERTIVM sic procedit. Vt patet sit sperare alteri beatitudinem aeternam. n. Apostolus Philipens. 1. Consi dens hoc cepit in uobis opus boni, perficiet uos in Iesu: perfectio autem illius diei erit beatitudo: ergo aliquis potest alteri sperare beatitudinem aeternam. ¶ 2. Praet. Ea quae a Deo petuntur, sperantur a Deo petuntur, quod alios ad beatitudinem accipiat, sicut illud Iacobi. Orate pro inuicem, ut ergo postulus aliis sperare beatitudinem aeternam. ¶ 3. Praet. Spes, & desperatio sunt de eodem genere: desperare de beatitudine aeterna, quod frustra diceret Aug. in lib. de Veritate, nemine esse desperandum, dum uiuunt sperare aliquis alteri uitam aeternam.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit, inchoat spes non est nisi rerum ad Deum pertinentium eorum, qui spem habent, generatam. RESPON. Dicendum, qd spes potest esse ad aliquid, Vno modo absolute, & sic est solius boni continentis. Alio modo ex suppositione alterius esse etiam eorum, quae ad alium pertinent, euideniam sciendum est, quod amor, & desiderium, quod amor importat quatenus amantis ad amatum: spes autem importat quatenus appetitum ad amatum, siue protensionem appetitum in amatum: unio autem est aliquorum distinctum, quod amor directe potest respicere alium, quod amor, habet eum sicut seipsum. Alio modo ad proprium terminum proportionatum, quod spes directe respicit proprium bonum, quod ad alium pertinet: sed praesupposita unionem eorum, iam aliquis potest sperare, & desiderare aeternam, in quantum est ei unitus. Et sicut est eadem uirtus charitatis, quatenus Deum, seipsum, & proximum. Ita etiam motus spei, quia quis sperat sibi ipsi, & alii, potest respondere ad obiecta.

ARTICVLVS IIII.

¶ *num aliquis possit licite sperare in homine.*

AD QUARTVM sic procedit. Videtur, qd aliquis possit licite sperare in homine: obiectum est beatitudo aeterna: sed beatitudo aeterna consequendam adiuuatur per eorum. dicit enim Gregorius in 1. Dialogo, destinatio inuatur precibus Sancti Spiritus potest in homine sperare.